

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет психології та соціальної роботи

Кафедра соціальної і прикладної психології

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавр

(освітньо - кваліфікаційний рівень)

на тему: **Особливості ігрової діяльності дошкільників**

Features of the preschoolers' play activities

Виконала: студентка 5 курсу заочної форми навчання
напряму підготовки б. 030102 - «Психологія»

Малаховська Ірина Валеріївна

Керівник: д. психол. н., доцент Шрагіна Л.І.

Рецензент: к.психол.н., доц. Крюкова М.А.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ _____ від _____. _____. 2018 р.

Завідувач кафедри
_____ Подшивалкіна В. І.
(підпис)

Захищено на засіданні ДЕК №
протокол № _____ від _____ р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою
ECTS, бали)

Голова ДЕК
_____ Родіна Н.В.
(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні підходи до розуміння впливу особливостей ігрової діяльності на дошкільників.....	5
1.1. Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень особливостей ігрової діяльності дошкільників.....	5
1.2. Вплив ігрової діяльності на психологічну адаптацію дітей до школи.....	10
1.3. Теоретичні засади впливу особливостей ігрової діяльності на дошкільників.....	20
Висновки до розділу 1.....	22
Розділ 2. Емпіричне дослідження виявлення особливостей ігрової діяльності на дітей дошкільників.....	27
2.1. Характеристика організаційного етапу дослідження особливостей ігрової діяльності дошкільників.....	27
2.2. Виявлення впливу ігрової діяльності на адаптацію дітей до школи.....	35
2.3. Аналіз результатів проведеного дослідження виявлення особливостей ігрової діяльності дошкільників.....	49
Висновки до розділу 2.....	53
Висновки.....	56
Список використаної літератури.....	61
Додатки.....	67

Вступ

Перехід до шкільного навчання докорінно змінює весь спосіб життя дитини. У цей період в його життя входить вчення, діяльність обов'язкова, відповідальна, вимагаюча систематичної організованої праці. В старшому дошкільному віку дитина адаптується до першого класу - особливий і складний період в житті дитини: він освоює нову соціальну роль учня, новий вид діяльності - учбову, змінюється соціальне оточення, з'являються однокласники, учителі, школа як велика соціальна група, нарешті, змінюється устрій його життя. У шестирічній дитини є вже основні передумови вчення: способи пізнавальної діяльності, мотивація. Становлення його як учня відбувається лише в процесі навчання і усього шкільного життя. Процес такого становлення за сприятливих умов охоплює перше півріччя першого року навчання в школі. Процеси становлення соціально-психолого-педагогічної допомоги і підтримки школярів, що відбуваються в останні десятиріччя, її активне включення в учбово-виховний процес освітніх установ дозволяє предметно обговорювати і вивчати місце профілактичних, діагностичних, коректувальних, ігрових елементів у вирішенні проблеми запобігання небажаним варіантам дитячого розвитку і підвищення адаптаційних можливостей учнів початкової школи.

Грі приписують найрізноманітніші функції, як чисто освітні, так і виховні, тому виникає необхідність більш точно визначити особливості ігрової діяльності дошкільнят, її вплив на розвиток дитини і знайти місце даної діяльності в загальній системі виховної роботи установ для дітей.

Об'єкт дослідження ігрова діяльність

Предмет дослідження особливості ігрової діяльності дошкільників

Мета дослідження - виявити особливості ігрової діяльності дошкільників

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні задачі:

1. Визначити теоретичні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених психологів та педагогів до розуміння особливостей ігрової діяльності дошкільників.
2. Обґрунтувати програму дослідження виявлення особливостей ігрової діяльності дошкільників
3. Виявити особливості впливу ігрової діяльності на адаптацію дошкільників
4. Виявити особливості ігрової діяльності дошкільників

В ході дослідження відповідно до його цілями і завданнями застосовувалися такі теоретичні та емпіричні методи: теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення отриманої інформації, емпіричні: тестування; комплекс психодіагностичних методик: "Карта спостереження Стотта" , "Карта шкільної адаптації» , "Шкільна тривожність", Анкета для визначення шкільної мотивації (розроблена Н.Г. Лускановою), методи математичної обробки статистичної інформації.

База проведення дослідження: виступила школа № СОШ (середня Одеська школа) №18, г. Одеса вул. Прохоровська 46.

У дослідженні взяли участь 61 людина: 30 дітей, 30 батьків, 1 учитель. Діти 6.5 - 7 років, матері у віці 27-35 років, класний керівник жінка у віці 42 років.

Структура роботи: дипломна робота загальним обсягом в сторінки включає: (вступ, 2 розділи, висновки, список використаної літератури (що містить 55 першоджерел), додатки.

Загальні висновки

Визначенні теоретичні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених психологів та педагогів до розуміння особливостей ігрової діяльності дошкільників дозволяють нам зробити наступні висновки: ігрова діяльність дітей старшого шкільного віку є провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку важливим методом виховання. Вчені В. І. Аснін, О. О. Венгер, Л. І. Божович, П.Я. Гальперін, О.М. Д'яченко, В. Запорожець, З.М. Істоміна, О.Н. Леонтьєв, О.О. Люблінська, С. Л. Новосьолова, І.Ф. Обухова, М. М. Подд'яков, Ж. Піаже, С.Л. Рубінштейн, Н. Ф. Талізін вказують на те, що гра суттєво впливає на розумовий розвиток дитини дошкільника. Зокрема, на усвідомлення цілей у грі, вибір засобів її досягнення, створення ярової ситуації, прийняття на себе ролі - все це розвиває мислення, уяву дитини, збагачує і уточнює сприймання, поширює запас уявлень, розвиває увагу, пам'ять. В ігровій діяльності відбувається як психічний, так і фізичний розвиток дитини, розвивається: лучная сила, швидкість і точність рухів. Отже, гра є важливим засобом психічного та фізичного розвитку дитини. Гра впливає на успішність адаптації дитини до школи.

У цій дипломній роботі дослідження присвячено виявленню особливостей ігрової діяльності дошкільників, спеціально організаційна ігрова діяльність в дитячому садочку, тих дітей, які відвідували дитячий сад і тих дітей, які не відвідували дитячий сад, ігрова діяльність була не спеціально організаційною.

Діти, що відвідували дитячу дошкільну освітню установу краще адаптуються до умов шкільного навчання, ніж діти, одержуючи тільки сімейне виховання. Орієнтація сучасної школи на гуманізацію процесу освіти та різнобічний розвиток особистості дитини передбачає необхідність гармонійного поєднання власне навчальної діяльності, в рамках якої формуються базові знання, вміння та навички, з діяльністю творчої, пов'язаної з розвитком

індивідуальних задатків дітей, їх пізнавальної активності, здатності самостійно вирішувати нестандартні завдання і т. п.

Виявлення особливостей ігрової діяльності дошкільників дозволило визначити наступні особливості: з досліджуваних даних можна сказати, що в 1 групі першокласників, діточки які ходили в дитячий садок, гра була спеціально організована, спрямована на успішну адаптацію діток до школи. За особовими показниками адаптації до школи виявляються такі результативні особливості ігрової діяльності дошкільників: спостерігається низький рівень асоціальності, інфантильності, невпевненості. Середній рівень подчиняемості. Високий рівень подчиняемості і високий рівень активності. Отже, в цій групі першокласників процес адаптації до школи проходить позитивно, і вони добре підготовлені до учбового процесу. Проявляють себе як активні, упевнені в собі, на уроці уважно слухають, що говорить учитель, з легкістю виконують завдання.

Подальше дослідження по шкільній адаптації в 1 групі переважає високий рівень: за показниками - учбової активності, засвоєння програмного матеріалу, поведінка на уроці, поведінка на зміні, взаємовідношення з однокласниками, відношення до учителя, емоцій. Середній рівень в незначній кількості: за показниками учбової активності, засвоєння програмного матеріалу, поведінка на зміні, взаємовідношення з однокласниками, емоцій. Отже, в цій групі проявляється активність в учбовому процесі, часто піднімають руку і відповідають правильно. Сумлінно виконують завдання, які задає учитель. Вони товариські, легко контактують з дітьми. Проявляють дружелюбність по відношенню до учителя. У емоційному плані завжди гарний настрій і часто посміхаються. Шкільна адаптація проходить легко і з позитивними емоціями. Вони відчувають себе школярами.

По дослідженню шкільної тривожності в 1 групі в незначній кількості були виявлені симптоми шкільної тривожності на середньому рівні, такі як: "не

упевнений в правильності своїх відповідей, дій"; "панічно реагує на невдачі в навчанні"; "дуже боїться помилитися при відповіді"; "на уроці гризе ноги, смокче пальці, крутить волосся"; "під час відповіді здійснює неспокійні рухи пальцями". Отже, в цій групі в незначній кількості у незначній кількості першокласників характерна періодична емоційна напруга, яка змінюється позитивним досвідом учбового процесу.

Так само вивчення шкільної тривожності виявило прояв на середньому рівні симптому шкільної тривожності "бувають нічні страхи з шкільною тематикою", що пов'язано з процесом обробки інформації, отриманих даних протягом дня. Отже, в цій групі проявляється страх перед школою у зв'язку з процесом обробки інформації за день, який допомагає швидше адаптуватися до школи. В цілому у усієї групи відзначається хороша підготовка до школи, адаптація проходить легко. Першокласники відчують себе школярами, позитивні емоції допомагають легко справлятися з учбовою програмою.

Виходячи з дослідження мотивації у першокласників, можна зробити наступні висновки: в 1 групі високий рівень мотивації проявляється і є ознакою позитивної динаміки в навчанні і розвитку дитини, що відповідає легшій адаптації до школи.

У 2 групі першокласників, діточки не ходили в дитячий садок, гра не була спеціально організаційною, за особовими показниками адаптації до школи спостерігається низький рівень асоціальності і подчиняємості. Середній рівень інфантильності. Високий рівень інфантильності, високий рівень активності, невпевненості. Отже, в цій групі першокласників, процес адаптації до школи проходить негативно, і вони погано підготовлені до учбового процесу. Проявляють себе активно на змінах, грають з однокласниками, на уроці не уважні, не усидливі, учителі не слухають, неохоче виконують завдання. Для них головною залишається гра.

По дослідженню шкільної адаптації в 2 групі спостерігається високий рівень учбової активності, засвоєння програмного матеріалу, поведінка на зміні, взаємини з однокласниками, відношення до учителя, емоцій. Середній рівень: учбової активності, засвоєння програмного матеріалу, поведінка на зміні, взаємовідношення з однокласниками, відношення до учителя. Низький рівень поведінки на уроці. Отже, в цій групі проявляється пасивність на уроці, роблять грубі помилки, багато виправлень в завданнях. У цій групі переважають ігрові інтереси, на уроці вони займаються сторонніми справами. Мало ініціативні, але легко вступають в контакт, якщо до них звертаються. Спілкування з учителем призводить до негативних емоцій. Негативні емоції переважають, як і негативне відношення до школи. Відчуття себе школярем не сформовано.

Дослідження шкільної тривожності в 2 групі. Симптом шкільної тривожності проявляється на високому рівні "вважає, що до нього погано відносяться в класі. Симптом шкільної тривожності з проявом на середньому рівні "дитина боїться відповідати у дошки"; "при зверненні учителя легко червоніє"; "панічно реагує на невдачі в навчанні"; "дуже боїться помилитися при відповіді"; "вважає, що до нього погано відносяться в класі"; "на уроці гризе нігті, смокче пальці, крутить волосся"; "під час відповіді здійснює неспокійні рухи пальцями" Отже, в цій групі характерне переважання підвищеної ситуативної тривожності і відношення до себе як до школяра не сформовано. Так само спостерігається шкільна дезадаптація.

Так само шкільна тривожність на високому рівні. Проявляється симптом шкільної тривожності "перед відходом в школу скаржитися на поганий стан"; "у школі неохоче розлучається з батьками". На середньому рівні виявлений симптом шкільної тривожності "перед відходом в школу скаржитися на поганий стан"; "у школі неохоче розлучається з батьками"; "бувають нічні страхи з шкільною тематикою"; "уникає розмов про школу"; відкрито виражає страх перед школою. Отже, для цієї групи характерно висока

тривожність, пов'язана з навчанням в школі. Так само негативні емоції, пов'язані з школою. Вони заперечують учбовий процес і не хочуть ходити в школу. Яскраво виражена дезадаптація.

Дослідження по мотивації в 2 групі - діточки які не ходили в дитячий садок, виявлений низький рівень мотивації, що може служити показником шкільної дезадаптації дитини.

Таким чином ігрова діяльність в нашому дослідженні, розглядається як засіб, що підвищує ефективність педагогічного процесу в початковій школі, було доопрацьовано зміст ігрових занять, які сприяють профілактиці дезадаптації дитини до школи. Значення сюжетно-ролевих і дидактичних ігор в підготовці до школи важко переоцінити. Сюжетно-ролеві ігри чинять загальний розвиваючий вплив на особу майбутнього школяра, а дидактичні ігри з правилами пов'язані з майбутньою учбовою діяльністю і поведінкою учнів. У іграх відбувається програвання дошкільником ситуацій і дій, значною мірою наближених до майбутньої учбової діяльності. Т. е. у грі відбувається безпосередня підготовка дитини до переходу на новий ступінь навчання - вступу до школи.

Список літератури

1. Адаптация организма школьников к учебным и физическим нагрузкам / [Под ред. Хрипковой А.Г.] – М., 1982. – 56 с.
2. Александровский Ю.А. Состояние психической дезадаптации и их компенсация / Ю.А. Александровский – М.: Медицина, 1976. – С. 76-87.
3. Амонашвили Ш. Воспитательное и образовательное формирование оценки учения школьника / Ш. Амонашвили // Экспериментально-методические исследования - М.: Педагогика, 1984. – С. 43-65.
4. Андреева И.В. Педагогика и психология / И.В. Андреева – СПб., 2003. – 54 с.
5. Андрущенко Т.Д. Диагностика принятия первоклассником нового возрастного статуса / Т.Д. Андрущенко // Семейная психология и семейная терапия – № 3 – 1998. – С. 12-22.
6. Бадмаев С.А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников / С.А. Бадмаев – М., 2002. – С. 58-74.
7. Баюкова Н.О. Индивидуальный подход по социальной адаптации к условиям школьной жизни первоклассников с проблемами в поведении / Н.О. Баюкова // Идеи, гипотезы, поиск...: сборник научных статей. – Магадан: Изд-во СМУ, 2006. – Выпуск XIII. – С. 26-28.
8. Баюкова Н.О. Основные методы коррекции проблем в поведении младших школьников / Н.О. Баюкова // Гуманизация образования. – 2007. – № 4. – С. 52-54.
9. Безруких М.М., Ефимова С.П. Знаете ли вы своего ученика / М.М. Безруких // Проблемы психологической адаптации. – М.: Просвещение, 1996. – С. 44-57.
10. Берн Р. Развитие «Я»- концепции и воспитание / Р. Берн - Пер. с англ.: Москва, «Прогресс», 1986. – С. 76-90
11. Беличева С.А. Превентивная психология / С.А. Беличева – М., 1993. – С. 52-73.

12. Битянова М.Р. Социальная психология / М.Р. Битянова – М., 1994. – С. 125-134.
13. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович // Психологическое исследование - М., «Просвещение», 1968. – С. 67-74.
14. Варламова А.Я. Школьная адаптация / А.Я. Варламова – Волгоград, 2005. – 56 с.
15. Венгер А.Л. Психологическое консультирование и диагностика / А.Л. Венгер – М.: Генезис, 2007. – С. 84-102.
16. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников / А.Л. Венгер – М, 2001. – 76 с.
17. Возрастная и педагогическая психология / [Под ред. М.В. Гамезо, М.В. Латюхиной, Т.С. Михальчик] – М., 1984. – С. 67-88.
18. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С. Выготский – М., 1997. – С. 44-56.
19. Выготский Л.С. Собрание сочинений: / Л.С. Выготский - В 6 т. – Т. 4. – М., 1982. – 73 с.
20. Гапонов В.П., Гильбух Ю.З. Учебная деятельность младшего школьника: диагностика и коррекция неблагополучия / В.П. Гапонов – К., 1993. – 52 с.
21. Грановская Р.М. Элементы практической психологии / Р.М. Грановская – СПб.: Свет, 2000. – С. 55-67.
22. Гриценко Л.И. А.С. Макаренко и В.А. Сухомлинский об отношениях учитель – ученик как условия предупреждения педагогической запущенности / Л.И. Гриценко // Психология и профилактика асоциального поведения несовершеннолетних – Тюмень, 1985. – С. 23-32.
23. Гриценко Л.И. Аксиологические основания воспитательной системы А.С. Макаренко / Л.И. Гриценко // Социально-личностная концепция в

- педагогике: наследие А.С. Макаренко и современность: Материалы
Международ. Макаренковского семинара – Волгоград, 1997. – С. 19-31.
24. Гройсман А.Л. Психология: личность, творчество, регуляция состояний
/ А.Л. Гройсман – М., 2002. – 87 с.
25. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе / Н.И. Гуткина –
М., 1996. – С. 34-64.
26. Демина Л.Д., Ральникова И.А. Психологическое здоровье и защитные
механизмы личности / Л.Д. Демина – Барнаул, 2000. – 79 с.
27. Диагностика и коррекция психического развития школьников / [Под
ред. Я.Л. Коменского, Е.А. Панько] – К., 1997. – С. 56-78.
28. Диагностика школьной дезадаптации / – М.: [Редакционно-
издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России»]-
1993. – 88 с.
29. Дорожевец Т.В. Психологические особенности школьной адаптации /
Т.В. Дорожевец – М., 1994. – С. 22-29.
30. Дубровина И.В. и др. Рабочая книга школьного психолога / И.В.
Дубровина – М., 1991. – С. 73-78.
31. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка / А.И.
Захаров – М.: Просвещение, 1993. – 32 с.
32. Зотова А.И., Кряжева И.К. Методы исследования социально-
психологических аспектов адаптации личности / А.И. Зотова //
Методология и методы социальной психологии – М., 1977. – С. 44-49.
33. Иовчук Н.М., Северный А.А. Депрессия у детей и подростков / Н.М.
Иовчук – М., 1999. – 55 с.
34. Ковалева Л.М., Тарасенко Н.Н. Психологический анализ особенностей
адаптации первоклассников к школе / Л.М. Ковалева // Начальная
школа – № 7. – 1996. – С. 18-26.
35. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива: система личных
взаимоотношений / Я.Л. Коломинский – Мн., 1984. – С. 16-22.
36. Кон И.С. Ребенок и общество / И.С. Кон - М., Наука, 1988. – С. 25-36.

37. Костяк Т.В. Как помочь ребенку адаптироваться в школе / Т.В. Костяк – М.: Академия, 2008. – 47 с.
38. Костяк Т.В. Психологическая адаптация первоклассника / Т.В. Костяк – М.: Академия, 2008. – С. 44-52.
39. Костяк Т.В. Тревожный ребенок: младший школьный возраст / Т.В. Костяк – М.: Академия, 2008. – 70 с.
40. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг – СПб.: Питер, 2000. – С. 67-71.
41. Кудрявцев В.Н. Социальные деформации / В.Н. Кудрявцев – М., 1992. – 61 с.
42. Кулагина И.Ю. Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет / И.Ю. Кулагина – М., 1998. – С. 53-64.
43. Леонтьев А.Н. Мотивы, эмоции и личность / А.Н. Леонтьев // Психология личности: тексты. – М., 1982. – 42 с.
44. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев – М., 2004. – С. 32-48.
45. Личко А.Е. Психопатия и акцентуация характера у подростков / А.Е. Личко – СПб.: Питер, 2003. – С. 44-57.
46. Максимова М.В. Школа и дети / М.В. Максимова – М., 1998. – С. 20-33.
47. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу – М., 2001. – 27 с.
48. Молодцова Т.Д. Психолого-педагогическая проблема предупреждения и преодоления школьной дезадаптации / Т.Д. Молодцова – Ростов н/Д., 1997. – 43 с.
49. Молодцова Т.Д. Теория и практика предупреждения и преодоления дезадаптации школьников / Т.Д. Молодцова – Ростов н/Д., 1998. – 68 с.
50. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогику / А.В. Мудрик – Пенза, 1994. – С. 22-37.
51. Мудрик А.В. Общение как фактор воспитания школьников / А.В. Мудрик – М.: Педагогика, 1984. – 33 с.

52. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество / В.С. Мухина – М.: Академия, 2000. – С. 44-58.
53. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе / Р.В. Овчарова – М.: Сфера, 1996. – С. 21-36.
54. Овчарова Р.В. Психологический портрет социокультурного и педагогически запущенного ребенка / Р.В. Овчарова – Архангельск, 1994. – С. 34-46.
55. Поварницина В.А. Особенности общения и проявления школьной дезадаптации у детей / В.А. Поварницина // Общение и формирование личности школьника – М., 2003. – 25 с.
56. Подласый И.П. Педагогика начальной школы / И.П. Подласый – М, 2000. – С. 44-56.
57. Реан А.А. Психология детства / А.А. Реан – СПб.: Прайм-ЕВРО-ЗНАК, 2003. – С. 24-35.
58. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании / Е.И. Рогов – М.: Владос, 1996. – С. 76-88.
59. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн – СПб.: Питер, 2000. – 71 с.
60. Саржвеладзе Н.И. Личность и ее взаимодействие с социальной средой / Н.И. Саржвеладзе – Тбилиси, 1989. – 37 с.
61. Семенов В.Д. Взаимодействие школы и социальной среды / В.Д. Семенов – М., 1986. – 57 с.
62. Сенько Т.В. Младшие школьники в группе сверстников / Т.В. Сенько – М., 2004. – С. 93-99.
63. Степанов С.С. Детская психология / С.С. Степанов – М.: Сфера, 2005. – С. 69-79.
64. Степанов С.С. Психология трудных школьников / С.С. Степанов – М., 1996. – 74 с.
65. Шрагина Л.І. Рольова гра в контексті психосексуального розвитку дошкільника // Психолог дошкілля №8 (49), серпень, 2013 с. 4-5. (укр.)

- 66.Фрейд А. Введение в детский психоанализ. Норма и патология детского развития «Я» и механизмы защиты: / А. Фрейд - Сб. произв. – М.: Попурри, 2004. – С. 77-89.
- 67.Фрейд З. Введение в психоанализ / З. Фрейд– СПб.: Речь, 1996. – С. 75-82.
- 68.Фрейд З. Я и Оно / З. Фрейд – СПб.: Речь, 1997. – С. 94-103.
- 69.Фридман Л.М., Кулагина И.Ю. Практический справочник учителя / Л.М. Фридман – М.: Просвещение, 1991. – С. 68-73.
- 70.Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза / К. Хорни – М.: Академический проект, 2007. – 68 с.
- 71.Хорни К. Невротическая личность нашего времени; Самоанализ / К. Хорни – М.: Прогресс, 1993. – С. 77-83.
- 72.Цукерман Г.А. Школьные трудности благополучных детей / Г.А. Цукерман – М., 2003. – 47 с.
- 73.Чекстере Оксана Юріївна «Особливості поведінки та взаємин дітей у Сучасному суспільстві» <http://lib.iitta.gov.ua/pdf>
- 74.Эльконин Д.Б. Детская психология: развитие ребенка от рождения до 7 лет / Д.Б. Эльконин - М., 1960. – С. 63-75.
- 75.Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах: избранные психологические труды в 70 томах / Д.Б. Эльконин // [Под ред. Д.И. Фельдштейна.-2-е изд.] - Ин-т практической психологии, Воронеж, МОДЭК, 1997. – С. 111-124.